

Mae Cafcass Cymru yn darparu gwasanaeth statudol ar ran Gweinidogion Cymru yn y system cyfiawnder teuluol sydd heb ei datganoli yng Nghymru drwy Ddeddf Plant 2004. Mae'r gwasanaeth yn rhan o Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru. Dim ond pan gawn ein gorchymyn gan y llys i wneud hynny y byddwn yn dod yn rhan o fywydau plant a phobl ifanc ac rydym yn darparu cyngor a chefnogaeth arbenigol sy'n canolbwyntio ar y plentyn er mwyn diogelu plant. Rhan hanfodol o'n rôl yw sicrhau bod lleisiau plant a phobl ifanc yn cael eu clywed yn y llysoedd teulu a bod eu dymuniadau a'u teimladau'n cael eu cyfleu'n glir fel y gellir gwneud penderfyniadau sy'n hyrwyddo eu buddiannau lles pan fyddant o dan oed.

Amrywiadau mewn cyfraddau gofal

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: Mae gennym ddiddordeb yn y rhesymau dros y cyfraddau gofal amrywiol rhwng awdurdodau lleol yng Nghymru, hyd yn oed ar ôl cymryd amddifadedd i ystyriaeth. Mae gennym ddiddordeb hefyd yn y gwahaniaeth mawr mewn cyfraddau gofal rhwng Cymru a Lloegr a nodwn y cyfraddau uwch o blant yng Nghymru sy'n aros gyda'r teulu ond sy'n destun gorchymyn gofal. Sut mae'r 'meini prawf trothwy' ar gyfer niwed arwyddocaol yn cael eu profi.

Ymateb Cafcass Cymru

Mae ymarferwyr Cafcass Cymru yn gweithio yn ardaloedd y 22 awdurdod lleol yng Nghymru a dim ond yr achosion hynny sy'n ymddangos gerbron y llys y mae gennym brofiad ohonynt, nid y rhai a gaiff eu rheoli gan awdurdodau lleol. Yn ôl ein hymarferwyr, mae'r achosion sy'n ymddangos gerbron y llys yn bodloni'r trothwy niwed arwyddocaol a nodir mewn deddfwriaeth. Os na chaiff y trothwy hwn ei fodloni, ni fydd y mater yn parhau gerbron y llys ond, yn ein profiad ni, prin iawn yw'r achosion nad ydynt yn bodloni'r trothwy sy'n ymddangos gerbron y llys. Mae gan ein hymarferwyr ddyletswydd i ystyried pob opsiwn hyfyw sydd ar gael i'r llys a gwneud argymhellion lles ar sail amgylchiadau unigol pob plentyn a pherson ifanc gan

ystyried eu hanghenion nawr ac yn y dyfodol a ph'un a all, a sut y gall, y cynllun sydd gerbron y llys ddiwallu'r anghenion hynny.

Rydym yn llwyr gefnogi rhaglen waith barhaus Llywydd yr Is-adran Teuluoedd a'r Gweithgor Cyfraith Gyhoeddus yr ydym yn rhan ohono, sy'n ein galluogi i fod yn eiriolwyr cryf i blant a phobl ifanc yng Nghymru. O ganlyniad, mae ein hymarferwyr yn ymwybodol o'r holl arweiniad a gyhoeddwyd a sut y dylid ei roi ar waith wrth wneud argymhellion i'r llys mewn perthynas â phlant a phobl ifanc. Mae adroddiad terfynol y Gweithgor Cyfraith Gyhoeddus (Mawrth 2021) yn berthnasol i'r ymchwiliad hwn gan ei fod yn cynnwys neges glir:

'Rhaid i achosion llys fod yn angenrheidiol ac yn gymesur, opsiwn i'w ddewis pan fetha popeth arall, rhaid bod yn glir ynghylch pam mae'r cais yn cael ei wneud, pam nawr'.

'os bodlonir y trothwy, nid yw bob amser yn gywir nac yn gymesur trefnu cyfarfod porth/cynllunio cyfreithiol'.

Mae disgwyl i awdurdodau lleol ystyried sut y gellir rheoli'r risg hon mewn ffordd wahanol i achos llys.

- Mae Cafcass Cymru yn cydnabod bod awdurdodau lleol yn defnyddio dulliau amrywiol i reoli eu hadnoddau. Gall hyn arwain at amrywiadau yn y gwasanaethau cyn-achos a ddarperir ac yn y modd y caiff proses yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus (PLO) ei rhoi ar waith.
- Caiff yr amrywiadau a ffyrdd o weithredu'r PLO eu cydnabod yn eang. Deallwn fod Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) yn cynnal adolygiad thematig o sawl awdurdod lleol yng Nghymru er mwyn darparu gwaith craffu allanol a sicrwydd a hyrwyddo gwelliannau i ansawdd ymarfer mewn perthynas â chynllunio gofal ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n destun prosesau cyn-achos y PLO. Ar ôl cwblhau'r adolygiadau, deallwn y bydd AGC yn cyhoeddi adroddiad cyffredinol ar ei chanfyddiadau.

- Cynhaliodd Cafcass Cymru archwiliad thematig o achosion cyfraith gyhoeddus ym mis Tachwedd 2020 a oedd yn edrych ar 75 o geisiadau gofal (yr oeddem yn rhan ohonynt) a wnaed yn ystod mis Mawrth 2020 ac yn ystyried yn fanwl brofiad 131 o blant cyn, yn ystod ac ar ôl i achosion ddod i ben. Ystyriwyd unrhyw themâu a ddaeth i'r amlwg cyn cloi gydag argymhellion i wella ymarfer ac ystyried beth y gellid ei wneud yn wahanol er mwyn dargyfeirio plant yn ddiogel oddi wrth y llys.
- Yn ôl ein canfyddiadau allweddol, gwnaed 38 o geisiadau (51%) lle nad oedd yr awdurdod lleol wedi dechrau proses y PLO. Daethom i'r casgliad y gallai 31% o'r plant hynny na fu'n destun PLO fod wedi cael budd o gael eu hamddiffyn ynghynt. Roedd y cyfleoedd a gollwyd i'w hamddiffyn yn deillio'n bennaf o deuluoedd a oedd wedi bod yn hysbys i'r awdurdod lleol ers mwy na dwy flynedd gydag achosion yn cael eu hatgyfeirio a'u cau yn fynych a lle nad oedd yn ymddangos bod unrhyw drosolwg na dadansoddiad o effaith yr esgeulustod / camdriniaeth barhaus ar y plant.
- Credwn fod gwaith PLO cyn-achos cadarn yn hanfodol er mwyn gwneud penderfyniadau da ac amserol er budd plant a phobl ifanc.
- Os oes cynllun i blentyn neu berson ifanc aros neu ddychwelyd gartref o dan orchymyn / heb orchymyn, byddai ein hymarferwyr yn disgwyl i weithwyr cymdeithasol yr awdurdod lleol werthuso'r holl opsiynau sydd ar gael i'r llys. Dylai'r gwerthusiad hwn gynnwys dadansoddiad trylwyr ac ymarfer i gydbwysu'r holl opsiynau. Mae'n rhaid i'n hymarferwyr ddarparu dadansoddiad o'r cynlluniau realistig a gwneud argymhellion dilynol i'r llys.
- Cyhoeddodd y Gweithgor Cyfraith Gyhoeddus arweiniad clir ar gamddefnyddio gorchmynion gofal yn y cartref gan nodi bod yn rhaid i'r rhesymau fod yn eithriadol. Yn ôl ein hymarferwyr, mae llai o blant yn destun gorchmynion gofal yn y cartref, ac mae'r llys yn craffu mwy ar gynlluniau o'r fath erbyn hyn. Rydym yn gobeithio y bydd lansio'r arweiniad arfer gorau a ddatblygwyd gan y Gweithgor Cyfraith Gyhoeddus ar orchmynion goruchwylio (*Recommendations to achieve best practice in the child protection and family justice systems: Supervision orders October 2022*), ynghyd â Chynlluniau Gofal a Chymorth o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, yn sicrhau lleihad pellach yn nifer y plant sy'n destun gorchmynion gofal yn y cartref.

- Gan weithio gydag awdurdodau lleol a'r farnwriaeth, gwnaethom ddatblygu'r protocol ledled Cymru ar gyfer rhyddhau plant a phobl ifanc o orchmynion gofal yn gyflymach. Yn sgil hyn, llwyddwyd i gwtogi hyd achosion llys, lleihau nifer y gwrandawiaidau llys a sicrhau canlyniadau mwy amserol i'r plentyn/person ifanc.
- Yn ôl ein hymarferwyr, mae mwy o ddefnydd yn cael ei wneud o drefniadau cynadledda grŵp teulu ac maent wedi cael profiadau lle defnyddiwyd y trefniadau hyn yn gadarnhaol gan arwain at ganlyniadau gwell i deuluoedd. Yn ogystal, mae gwaith i ddatblygu cynlluniau gofal a chymorth cadarn wedi arwain at lai o geisiadau am orchmynion a llai o orchmynion yn cael eu gwneud. Mae hyn yn galonogol ond mae'n anghyson ledled Cymru.

Achosion Cyfraith Gyhoeddus

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: *Yr Amlinellid Cyfraith Gyhoeddus (PLO) ac ansawdd y gwaith cyn-achos a wneir gyda theuluoedd, y gofyniad statudol i gwblhau achosion cyfraith gyhoeddus o fewn 26 wythnos, effaith ail-lansio'r PLO a ph'un a yw'n effeithio ar yr amser sydd ar gael i gwblhau asesiadau rhianta cymhleth gyda rhai teuluoedd.*

Ymateb Cafcass Cymru

Mae Cafcass Cymru yn croesawu penderfyniad Llywydd yr Is-adran Teuluoedd i ail-lansio'r PLO a'r ymgyrch i sicrhau canlyniadau cywir ac amserol i blant a phobl ifanc. Rydym yn cydnabod hefyd y gall achosion fod yn gymhleth ac yn amlochrog gan gynnwys ffactorau allanol sy'n effeithio ar ba mor gyflym y gellir eu cwblhau. Er ei bod yn briodol i rai achosion gymryd mwy o amser, dylai'r llys eu hamserlennu'n briodol a chanolbwyntio ar sicrhau'r canlyniad cywir i bob plentyn a pherson ifanc unigol, hyd yn oed os bydd hyn yn cymryd mwy na 26 wythnos.

- Mae Cafcass Cymru yn ymwybodol iawn o'r anawsterau sy'n wynebu rhai awdurdodau lleol yng Nghymru ar hyn o bryd o ran recriwtio a chadw gweithwyr cymdeithasol, a gall hyn effeithio ar y gallu i gwblhau asesiadau'n brydlon. Gall hyn hefyd orfodi rhai awdurdodau lleol i ddiwynnu ar weithwyr cymdeithasol annibynnol i gynnal asesiadau ar eu rhan, a all arwain at fwy o oedi.

- Yn ôl ein hymarferwyr, mae rhai enghreifftiau ardderchog o waith cyn-achos o ansawdd o fewn y PLO yng Nghymru ond nodir hefyd anghysondebau mewn ymarfer rhwng ac o fewn awdurdodau lleol.
- Ym mis Mehefin 2022, gwnaethom ni a Cafcass (Lloegr) gynnal archwiliad cyfochrog o achosion gofal yng Nghymru a Lloegr, yn y drefn honno, a oedd wedi para mwy na 48 wythnos. Gwnaethom nodi 42 o achosion yr oeddem yn rhan ohonynt a oedd yn bodloni'r meini prawf hyn: nifer cymharol fach o gymharu â'r 1414 yn Lloegr. Roedd y canfyddiadau wedi rhoi cipolwg cryno o'r rhesymau dros yr oedi ac wedi tynnu sylw at gymhlethdod yr achosion gerbron y llys a'r materion aciwt sy'n effeithio ar fywydau plant sy'n rhan o achosion cyfraith gyhoeddus. Dangosodd canlyniadau archwiliad Cymru y canlynol:
 - nodwyd **nad oedd canlyniadau asesu wedi cael eu cwblhau** mewn **19** o achosion (**45%**)
 - nodwyd bod **15** o achosion (**36%**) yn **aros am leoliad terfynol**
 - nodwyd bod **5** achos (**12%**) yn cynnwys **cymhlethdodau rhyngwladol**
 - nodwyd **achosion troseddol cyfochrog** mewn **3** achos (**7%**).
- Wrth ail-lansio'r PLO yn ddiweddar, pwysleisiwyd na ddylid ystyried asesiadau gan arbenigwyr oni bai eu bod yn gwbl angenrheidiol a bod eu hangen er mwyn datrys yr achos yn gyfiawn. Dylai'r newid pwyslais hwn helpu i ailgydbwysu statws gweithwyr cymdeithasol awdurdodau lleol a gwarcheidwaid a gaiff eu hystyried yn '*arbenigwyr*' o fewn y llys teulu.
- Mae ein hymarferwyr yn cydnabod yr effaith a gaiff ffactorau allanol ar allu unrhyw asesydd i ystyried yr holl ffactorau risg a gwybodaeth yn gywir. Er enghraifft, dibynnir yn aml ar wybodaeth gan weithwyr iechedd proffesiynol, yr heddlu, y gwasanaeth prawf ac, yn gynyddol, gofnodion cyfryngau cymdeithasol rhieni er mwyn dod i gasgliadau a gwneud argymhellion ond gall y wybodaeth hon fod yn hwyr neu gall fod yn rhy swmpus, gan effeithio ar amserlenni.
- Mae ail-lansio'r PLO yn tynnu sylw at bwysigrwydd cydymffurfio ag amserlenni'r llys er budd pennaf plant a phobl ifanc sy'n aros am benderfyniadau sefydlogrwydd ar eu dyfodol. Wrth ail-lansio'r PLO, heriodd aelodau o'r Bwrdd Pobl Ifanc Cyfiawnder Teuluol bob gweithiwr proffesiynol sy'n gweithio yn y sector i beidio â pharhau i dderbyn oedi ac i fod yn ymwybodol o'r effaith a gaiff ar blant, eu teuluoedd, gwasanaethau a'r llysoedd.

- Rydym yn cydnabod y cydbwysedd sensitif o ran sicrhau bod digon o amser yn cael ei roi i gynnal asesiadau cadarn heb eu brysio a deall yr angen i sicrhau canlyniad amserol i'r plentyn neu'r person ifanc a chanolbwyntio ar ei anghenion unigol. Yn ôl ein hymarferwyr, caiff achosion sy'n gwneud cais am oedi pwrpasol cyn gwneud penderfyniad er mwyn sicrhau canlyniadau gwell i blant a phobl ifanc eu hystyried yn ffafriol gan y Llys a'u cefnogi gan amserlen estynedig. Fodd bynnag, byddai ein hymarferwyr hefyd yn cydnabod achosion lle mae pethau wedi cael eu gadael i lithro, gan arwain at oedi diangen, sy'n annerbyniol. Rydym yn cefnogi argymhellion Adolygiad Ymarfer Plant Logan Mwangi a gyhoeddwyd gan Fwrdd Diogelu Cwm Taf Morgannwg a byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i'w rhoi ar waith.

Rhieni sydd â phrofiad o fod mewn gofal

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: ein barn ar dystiolaeth gref iawn a glywsom fod rhieni sydd â phrofiad o fod mewn gofal yn wynebu stigma a bod eu gallu fel rhieni yn cael ei ragfarnu'n negyddol yn ystod asesiadau gweithwyr cymdeithasol.

Ymateb Cafcass Cymru

Nid yw Cafcass Cymru yn casglu gwybodaeth am rieni sydd â phrofiad o fod mewn gofal fel mater o drefn. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod hynny'n werthfawr ac rydym yn ystyried ffyrdd y gallem wneud hynny yn y dyfodol.

- Rhan o rôl ymarferwyr Cafcass Cymru yw craffu ar gynlluniau ac asesiadau gweithwyr cymdeithasol awdurdodau lleol er mwyn sicrhau bod yr asesiadau i gyd yn gytbwys ac yn ystyried yr holl ffactorau perthnasol.
- Os ystyrir bod yr adroddiadau/asesiadau yn rhagfarnu ac yn negyddol am fod gan y rhiant sy'n rhan o'r achos gofal brofiad o fod mewn gofal ei hun, byddem yn disgwyl i'n hymarferwyr ddwyn hyn i sylw'r llys.

Y gweithlu

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: *Y graddau y caiff pwysau ar staff, llwyth gwaith a throsiant mewn gwasanaethau plant awdurdodau lleol effaith ar achosion cyfraith gyhoeddus ac ym mha ffordd (os yw hynny'n berthnasol).*

Ymateb Cafcass Cymru

Mae Cafcass Cymru yn ymwybodol o'r heriau sy'n wynebu awdurdodau lleol ledled Cymru o ran recriwtio a chadw gweithwyr cymdeithasol, a all beri oedi annerbyniol i blant a phobl ifanc cyn ac yn ystod achosion. Rydym ninnau hefyd yn ei chael hi'n anodd recriwtio gweithwyr cymdeithasol profiadol i weithio fel ymarferwyr.

- Mae'n amlwg bod recriwtio a chadw gweithwyr cymdeithasol, yn enwedig rhai sydd â phrofiad o waith achosion gofal, yn her i rai awdurdodau lleol. Gall hyn olygu y bydd gweithwyr cymdeithasol dynodedig yn newid sawl gwaith cyn ac yn ystod achosion a all effeithio ar amserlenni. Yn fwy arwyddocaol i deuluoedd, gall hyn olygu bod yn rhaid iddynt feithrin cydberthnasau â gweithwyr newydd ac ailadrodd gwybodaeth.
- Gall trosiant ymhlith gweithwyr cymdeithasol effeithio ar ansawdd a lefel y gwaith a wneir cyn achosion. Dylai achosion fod yn barod ac, yn aml, mae realiti anawsterau staffio awdurdodau lleol yn golygu bod asesiadau weithiau'n anghyflawn a bod angen eu cynnal eto yn ystod achosion, a all arwain at oedi.
- Gall newid gweithiwr cymdeithasol arwain at ddiffyg parhad i blentyn neu berson ifanc a gall olygu mai ymarferydd Cafcass Cymru yw'r ffigur mwyaf cyson yn ystod achosion. Mae'n eithriadol o bwysig bod gan y llys ddealltwriaeth lawn a manwl o ddymuniadau a theimladau'r plentyn neu'r person ifanc er mwyn gallu gwneud penderfyniadau am ei ddyfodol.

Lleoliadau

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: *Ansawdd, gofal ac argaeledd i blant sy'n byw mewn cartrefi gofal preswyl a lleoliadau maeth yng Nghymru. Cartrefi gofal anghofrestredig i blant yng Nghymru, y graddau y cânt eu defnyddio a faint o bryder sydd gennych am eu defnydd.*

Ymateb Cafcass Cymru

Mae Cafcass Cymru yn ymwybodol o'r anawsterau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu wrth geisio dod o hyd i leoliadau llety priodol i blant a phobl ifanc.

- Mae ein hymarferwyr yn poeni am y defnydd cynyddol a wneir o leoliadau anghofrestredig ledled Cymru a'r effaith a gaiff hyn ar blant a phobl ifanc, eu hiechyd, eu haddysg, eu sefydlogrwydd a'u hanghenion unigol.
- Er bod ein hymarferwyr yn ymwybodol o achosion lle mae lleoliadau anghofrestredig **byrdymor** wedi diwallu eu hanghenion uniongyrchol, dylid nodi nad yw'r lleoliadau hyn yn bodloni gofynion cyfreithiol o dan Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016. Rydym yn cydnabod bod prinder lleoliadau diogel arbenigol i blant a phobl ifanc a bod hyn yn effeithio ar eu diogelwch.
- Mewn dyfarniad diweddar gan Lywydd yr Is-adran Teuluoedd (Par: X – Llety Diogel: diffyg darpariaeth) a gyhoeddwyd ar 25 Ionawr 2023, nodwyd bod diffyg lleoliadau diogel yn broblem yng Nghymru a Lloegr sy'n aml yn arwain at fwy o ddefnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid o dan Awdurdodaeth Ymlynol yn yr Uchel Lys a'r defnydd o lety anghofrestredig.

Gwasanaethau Eirioli

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: *y ddarpariaeth Eiriolaeth Rhieni ac Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol i blant a phobl ifanc a'i heffaith ar achosion Cyfraith Gyhoeddus.*

Ymateb Cafcass Cymru

Mae Cafcass Cymru wedi cael profiadau cadarnhaol o weithio mewn partneriaeth â gwasanaethau Eiriolaeth Plant a Phobl Ifanc ac yn ddiweddar, rydym wedi datblygu protocol gweithio ar y cyd â darparwyr eiriolaeth yng Nghymru sy'n amlygu pob un o'n rolau a'n cyfrifoldebau a sut rydym yn gweithio gyda phlant a phobl ifanc.

- Gall eiriolwyr fod yn rhan hirdymor o fywyd plentyn (cyn ac ar ôl achosion) a gall y cydberthnasau proffesiynol y maent yn eu datblygu â phlant a phobl ifanc fod yn amhrisiadwy er mwyn gallu deall eu dymuniadau a'u teimladau a helpu i'w cyfleu'n gywir i'r llys.

- Er y caiff rhieni eu cynrychioli'n gyfreithiol o ddechrau proses y PLO, rydym yn croesawu menter Llywodraeth Cymru i gefnogi camau i gyflwyno gwasanaethau eiriolaeth annibynnol i rieni yn ystod y cam cyn-achosion ac yn y llys.

Rhianta corfforaethol

Sylw'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: Eich barn ar y cymorth a geir gan asiantaethau i blant sydd â phrofiad o fod mewn gofal.

Ymateb Cafcass Cymru

Yn ein profiad ni, mae gan awdurdodau lleol ddealltwriaeth dda o'u rôl fel rhiant corfforaethol. Fodd bynnag, yn ôl ein hymarferwyr, gallai asiantaethau wneud mwy ar adegau i ddiwallu anghenion arbenigol a chymhleth plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal. Rydym yn croesawu gwaith Llywodraeth Cymru i gryfhau'r ddyletswydd sydd ar asiantaethau i gefnogi plant/pobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal, yn enwedig gwasanaethau iechyd.